SEJM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

KANCELARIA SEJMU
Biuro Komisji Sejmowych

BIULETYN

Z 37. posiedzenia
Rady Ochrony Pracy (XI kad.)
w dniu 10 stycznia 2023 r.

Biuletyn z posiedzenia

Rady Ochrony Pracy (nr 37)

10 stycznia 2023 r.

Rada Ochrony Pracy, obradująca pod przewodnictwem posła **Janusza Śniadka (PiS)**, przewodniczącego Rady, zrealizowała następujący porządek dzienny:

– przyjęcie stanowisk Rady Ochrony Pracy w sprawach:

– działań informacyjnych Państwowej Inspekcji Pracy realizowanych w ramach kampanii Europejskiego Urzędu ds. Pracy na temat pracy sezonowej w UE pod nazwą *„Rights for all seasons* **– Prawa przez cały rok” oraz „Ochrony prawnej oraz stosowania przepisów BHP wobec osób świadczących pracę w różnych formach zatrudnienia. Przegląd obowiązujących regulacji, rekomendacje”,**

– Programu działania Państwowej Inspekcji Pracy w 2023 r.;

– „Strategia prewencji wypadków i chorób zawodowych w rolnictwie” – materiały przedstawia Państwowa Inspekcja Pracy, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Instytut Medycyny Wsi;

– sprawy bieżące.

W posiedzeniu udział wzięli: **Katarzyna Łażewska-Hrycko** główny inspektor pracy wraz ze współpracownikami, **Marek Surmacz** zastępca prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wraz ze współpracownikiem, prof. dr hab. **Lech Panasiuk** dyrektor Instytutu Medycyny Wsi wraz ze współpracownikiem.

W posiedzeniu udział wzięła pracownica Kancelarii Sejmu **Marta Radzio-Wiśniewska** – z sekretariatu Rady Ochrony Pracy w Biurze Prawnym i Spraw Pracowniczych.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Otwieram posiedzenie Rady Ochrony Pracy. Stwierdzam kworum. Witam panią minister Katarzynę Łażewską-Hrycko – głównego inspektora pracy wraz ze współpracownikami, pana Marka Surmacza – zastępcę prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wraz ze współpracownikiem oraz pana Lecha Panasiuka – dyrektora Instytutu Medycyny Wsi wraz ze współpracownikiem.

Porządek dzienny dzisiejszego posiedzenia obejmuje: pkt 1 – przyjęcie stanowisk Rady Ochrony Pracy w sprawach:

– działań informacyjnych Państwowej Inspekcji Pracy realizowanych w ramach kampanii Europejskiego Urzędu ds. Pracy na temat pracy sezonowej w UE pod nazwą *„Rights for all seasons* – Prawa przez cały rok” oraz „ochrony prawnej oraz stosowania przepisów BHP wobec osób świadczących pracę w różnych formach zatrudnienia. Przegląd obowiązujących regulacji, rekomendacje”,

– „Programu działania Państwowej Inspekcji Pracy w 2013 r.”,

– pkt 2 – „Strategia prewencji wypadków i chorób zawodowych w rolnictwie” – materiały przedstawia Państwowa Inspekcja Pracy, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Instytut Medycyny Wsi,

– pkt 3 – sprawy bieżące.

Jeżeli nie usłyszę sprzeciwu, uznam, że Rada przyjęła porządek dzienny posiedzenia. Nie słyszę sprzeciwu.

Stwierdzam, że Rada przyjęła porządek dzienny posiedzenia.

Przystępujemy do realizacji porządku dziennego. Przechodzimy do rozpatrzenia punktu pierwszego porządku dziennego: przyjęcie stanowisk Rady Ochrony Pracy. Jako pierwszy przedstawię projekt stanowiska w sprawie działań informacyjnych Państwowej Inspekcji Pracy realizowanych w ramach kampanii Europejskiego Urzędu ds. Pracy na temat pracy sezonowej w UE pod nazwą „*Rights for all seasons* – Prawa przez cały rok" oraz „Ochrony prawnej oraz stosowania przepisów BHP wobec osób świadczących pracę w różnych formach zatrudnienia. Przegląd obowiązujących regulacji, rekomendacje". Projekt został przyjęty przez Zespół ds. Prawno-Organizacyjnych oraz Zespół ds. Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy. Oto jego proponowane brzmienie: „Rada Ochrony Pracy na posiedzeniu w dniu 22 listopada 2022 r. zapoznała się z dwoma materiałami informacyjnymi przygotowanymi przez Państwową Inspekcję Pracy.

Pierwszy z nich był zatytułowany: „Działania informacyjne Państwowej Inspekcji Pracy realizowane w ramach kampanii Europejskiego Urzędu ds. Pracy na temat pracy sezonowej w UE pod nazwą „*Rights for all seasons* – Prawa przez cały rok".

W części wstępnej materiału zawarto ogólne informacje na temat mobilności pracowniczej w Unii Europejskiej. Efektywne stosowanie przepisów unijnych regulujących zagadnienia mobilności pracowniczej wymaga zorganizowanej współpracy i wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami państw członkowskich UE oraz podejmowania wspólnych działań. Aby zapewnić skuteczną realizację tych celów w 2019 r. powołano w UE nową agencję – Europejski Urząd ds. Pracy (ELA). Co roku Europejski Urząd ds. Pracy wybiera obszar sfery zatrudnienia, który objęty będzie ogólnoeuropejską kampanią informacyjną. W 2021 r. kampania taka została zadedykowana pracownikom sezonowym i zatytułowana „Prawa przez cały rok" (*Rights for all seasons*). Głównym celem projektu ELA była promocja zarejestrowanej pracy sezonowej i zwalczanie pracy sezonowej niezadeklarowanej.

W związku z włączeniem się Państwowej Inspekcji Pracy w kampanię zainicjowaną przez ELA, w okręgowych inspektoratach pracy w całej Polsce podjęte zostały działania zmierzające do realizacji jej założeń, w tym m.in: uwzględniono cudzoziemców w szkoleniach organizowanych dla pracowników i pracodawców w ramach działań prewencyjno-promocyjnych. Ponadto poszerzono poradnictwo i doradztwo prawne o zakres pracy sezonowej. Podjęto także upowszechnianie założeń oraz promowanie strony internetowej kampanii w lokalnych mediach, organizowano konferencje, seminaria i spotkania informacyjne dotyczące pracy sezonowej – samodzielnie oraz we współpracy z partnerami instytucjonalnymi i społecznymi. Przedmiotowe działania realizowane były od 1 sierpnia do 31 października 2021 roku, a szczególnie zostały zintensyfikowane w okresie 20–24 września 2021 r. – określonym przez Europejski Urząd ds. Pracy jako Tydzień Działań *(Action Week)*.

W czasie realizacji kampanii „Prawa przez cały rok" jednostki organizacyjne Państwowej Inspekcji Pracy prowadziły liczne działania edukacyjno-informacyjne. Od sierpnia do końca października 2021 r. w całym kraju przeprowadzono 136 szkoleń, na których zapoznawano słuchaczy z przepisami z zakresu pracy sezonowej. W omawianym okresie przeszkolono 1213 pracodawców, 2542 pracowników, w tym 151 cudzoziemców. Zorganizowano ponadto webinaria, konferencje, seminaria oraz inne działania obejmujące poradnictwo i doradztwo prawne inspektorów w zakresie tematyki pracy sezonowej.

Dzięki współpracy okręgowych inspektoratów pracy z regionalnymi mediami, tematyka kampanii promowana była również w telewizji, radiu, prasie, internecie i w mediach społecznościowych na zasadach *non-profit*. Ponadto w trakcie wszystkich działań prowadzonych w ramach kampanii wykorzystano w sumie 25 758 egzemplarzy wydawnictw Państwowej Inspekcji Pracy.

Zdaniem Rady Ochrony Pracy, powołanie w 2019 r. przez Komisję Europejską nowej agencji – Europejskiego Urzędu ds. Pracy (ELA) świadczy o znaczeniu jakie przywiązuje się w UE do spraw zatrudnienia, przestrzegania prawa pracy oraz ograniczania praktyk nieuczciwej konkurencji. Zaletą kampanii ELA jest ogólnoeuropejski zasięg. Dzięki temu jej siła oddziaływania na świadomość społeczną znacząco wzrasta.

Omawiana kampania, dedykowana pracownikom sezonowym, którzy stanowią grupę szczególnie narażoną na konkretne nadużycia praw pracowniczych, niewątpliwie przyczynia się do podniesienia ich świadomości o tym, że posiadają oni określone prawa w pracy, które są odpowiednio zabezpieczone przez właściwe instytucje, także na poziomie UE. Do pracodawców skierowano kolejny sygnał, że przestrzeganie praw pracowników i dbałość o określone warunki zatrudnienia jest ich obowiązkiem, którego nieprzestrzeganie może wiązać się z określonymi konsekwencjami.

Rada Ochrony Pracy z uznaniem przyjmuje, że zdobyte w kampanii doświadczenia Inspekcja wykorzystuje w bieżących pracach informacyjnych i edukacyjnych adresowanych do obywateli Ukrainy. Materiały informacyjne ELA dotyczące pracy sezonowej oraz broszury informacyjne Inspekcji na temat warunków i zasad wykonywania pracy sezonowej, wykorzystywane są do udzielania cudzoziemcom podejmującym pracę w Polsce standardowych informacji na temat przysługujących im uprawnień w sferze pracy. Takie pragmatyczne podejście zasługuje na uznanie i kontynuację.

Zgodnie z zapowiedzią, następna kampania informacyjna ELA, planowana na 2023 r., będzie dotyczyła pracowników sektora budowlanego. Jest to branża, w której mobilność pracowników na poziomie UE jest największa (głównie w trybie delegowania pracowników w ramach świadczenia usług). Zbiega się to z planami akcji krajowych PIP, w których sektor budowlany również został uznany za priorytetowy.

W kolejnym przedstawionym materiale PIP omówiono ochronę prawną i stosowanie przepisów bhp wobec osób świadczących pracę w różnych formach zatrudnienia.

„Praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej Polskiej. Państwo sprawuje nadzór nad warunkami wykonywania pracy" – stanowi art. 24 Konstytucji RP. Opracowanie PIP rozpoczyna się od przywołania zapisów ustawy zasadniczej, ponieważ są one podstawą dla działalności organów państwowego nadzoru nad warunkami wykonywania pracy, w tym dla Państwowej Inspekcji Pracy. Przedmiotem wskazanego nadzoru są warunki wykonywania pracy bez względu na rodzaj zatrudnienia, zatem nadzór Państwowej Inspekcji Pracy dotyczy w szczególności świadczenia pracy na podstawie umów cywilnoprawnych, co jest istotne zwłaszcza w ostatnich latach, kiedy obserwuje się zjawisko zastępowania umów o pracę – umowami prawa cywilnego.

Z kolei art. 66 ust. 1 Konstytucji RP wśród szeregu wolności i praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych, gwarantuje każdemu prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Zasadnym wydaje się więc, że konstytucyjna gwarancja bezpiecznych i higienicznych warunków pracy odnosi się do każdej osoby świadczącej pracę, bez względu na podstawę prawną jej wykonywania oraz podmiot, na rzecz którego praca jest świadczona. Jednak w przedstawionej prezentacji nowych form świadczenia i organizacji pracy, występujących coraz częściej na naszym rynku pracy, wskazano na niewystarczający – w ocenie Inspekcji – zakres ochrony prawnej osób świadczących pracę na innej podstawie niż stosunek pracy. Inspekcja zwróciła uwagę, że egzekwowanie przez inspektorów pracy wymagań przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy w przypadku tej grupy osób nastręcza trudności.

Wynika to ze zróżnicowania przepisów bhp wobec pracowników oraz osób świadczących pracę na innej podstawie prawnej. Źródłem różnic jest rozwiązanie polegające na tym, że w art. 304 Kodeksu pracy przewidującym obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy nie-pracownikom jest odesłanie tylko do art. 207 § 2 Kodeksu pracy, a tym samym znaczne ograniczenie katalogu wymagań w zakresie bhp wobec osób nie będących pracownikami w porównaniu do pracowników. Na przykład w stosunku do osób świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych nie stosuje się wprost przepisów dotyczących wykonywania badań z zakresu profilaktycznej opieki nad pracownikami. Stąd problematyczne jest ustalenie osoby odpowiedzialnej za ponoszenie kosztów profilaktycznej opieki medycznej. Więcej – nie-pracownik, co do zasady nie ma obowiązku poddawania się profilaktycznym oraz innym zaleconym badaniom lekarskim, jak również stosowania się do wskazań lekarskich, ponieważ ten pracowniczy obowiązek, określony w art. 211 pkt 5 Kodeksu pracy, ciąży generalnie na osobach zatrudnionych na podstawie umowy o pracę. Podobna sytuacja dotyczy szkoleń z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy. Również i w tym przypadku przepis nie

nakazuje ich wykonania dla nie-pracowników w godzinach pracy i nie rozstrzyga wprost kwestii ponoszenia ich kosztów.

Za koniecznością przystąpienia do prac, mających na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa i higieny pracy osób świadczących pracę na podstawie nowych form pracy, przemawiają również odnotowywane corocznie w tej grupie pracujących wypadki przy pracy.

Na podstawie danych należy stwierdzić, że liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy, świadczących pracę na innej podstawie niż umowa o pracę, utrzymuje się rokrocznie na zbliżonym poziomie. Znaczącą część wśród nich stanowią wypadki z ciężkimi obrażeniami ciała. Mniej więcej dwukrotnie mniejsza jest liczba poszkodowanych w wypadkach ze skutkiem śmiertelnym od liczby poszkodowanych ciężko. Znamienne jest, że w zakresie pracowników poszkodowanych w związku z wypadkami przy pracy prym wiedzie sektor przetwórstwa przemysłowego, a w zakresie pracujących na innej podstawie, niż umowa o pracę – budownictwo.

Analizując strukturę obywatelstwa osób (świadczących pracę na innej podstawie niż umowa o pracę) poszkodowanych w 2021 r. w wypadkach przy pracy należy zauważyć, że większość wypadków zaistniała z udziałem obywateli polskich. W 252 wypadkach poszkodowanych zostało 258 osób, w tym 37 ze skutkiem śmiertelnym. Drugą co do liczebności grupą osób, które często ulegają wypadkom przy pracy, pracując na podstawie głównie umów cywilnoprawnych, są obywatele Ukrainy. Skala wypadków jest co prawda znacząco mniejsza niż z udziałem obywateli Polski, niemniej jednak w 2021 r. w 82 wypadkach poszkodowanych zostało 87 pracujących, w tym w wypadkach śmiertelnych zginęło10 osób.

Formy pracy pozakodeksowej są atrakcyjne dla części pracodawców i osób przez nich zatrudnianych ze względu na niższe koszty pracy przy pozornie lepszych zarobkach. W tych formach w stosunku do zatrudnienia pracowniczego znacząco zostają ograniczone niektóre świadczenia socjalne, a także szereg ochronnych funkcji prawa pracy i wymiar przyszłej emerytury. Ucieczka od umów o pracę i zastępowanie ich innymi umowami uszczupla przychody ZUS, KRUS oraz dochody budżetu państwa z tytułu danin obciążających podmiot zatrudniający, stanowiąc rodzaj nieuczciwej konkurencji. Dlatego to kryteria zapisane w art. 22 § 1 Kodeksu pracy, niezależnie od nazwy zawartej umowy oraz woli stron muszą być rozstrzygające dla stwierdzenia o istnieniu stosunku pracy przez PIP albo sądy pracy.

Reasumując opisane okoliczności Rada Ochrony Pracy postuluje.

Wnioski i rekomendacje:

1) Inicjatywa corocznych kampanii Europejskiego Urzędu do spraw Pracy promujących prawa pracownicze i ich przestrzeganie w celu ograniczania dumpingu socjalnego i nieuczciwej konkurencji, powinna być nadal uwzględniana w działalności Państwowej Inspekcji Pracy.

2) Celowa jest kontynuacja działań prewencyjnych uświadamiających osobom pracującym na podstawie umów cywilnoprawnych i zatrudniającym ich przedsiębiorcom jak wpływają one na ich bieżące uprawnienia (urlop, wynagrodzenie za czas choroby), a także przyszłe uprawnienia emerytalne.

3) Konstytucyjna zasada bezpiecznych i higienicznych warunków pracy odnosić się powinna do każdej osoby świadczącej pracę, bez względu na podstawę prawną jej wykonywania oraz podmiot, na rzecz którego praca jest świadczona. Wobec zastrzeżeń PIP potrzebna jest taka modyfikacja przepisów, która zrówna możliwość egzekwowania wymagań bhp wobec osób świadczących pracę w formach niepracowniczych z pracowniczymi.

4) Celem określenia przyczyn i skutków podejmowania pracy w różnych formach wskazane jest podjęcie działań dla określenia proporcji podejmowania tradycyjnego stosunku pracy do innych form zatrudnienia. Zjawiska te przejmować będą coraz większe obszary zatrudnienia, co wpłynie także na zmianę form prewencji i kontroli realizowanych przez Państwową Inspekcję Pracy”.

Zespoły proponują, aby stanowisko przesłać do wiadomości marszałkowi Sejmu, sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, senackiej Komisji Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej, sejmowej Komisji Zdrowia, senackiej Komisji Zdrowia oraz reprezen-

tatywnym organizacjom pracodawców i pracowników. Natomiast do realizacji: wnioski 1, 2 i 4 – Państwowa Inspekcja Pracy, wniosek 3 – Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, wniosek 4 – Główny Urząd Statystyczny.

Przechodzimy do głosowania. Kto jest za przyjęciem stanowiska w proponowanym brzmieniu? (23) Kto jest przeciw? (0) Kto wstrzymał się od głosu? (1)

Stwierdzam, że Rada przyjęła stanowisko w sprawie działań informacyjnych Państwowej Inspekcji Pracy realizowanych w ramach kampanii Europejskiego Urzędu ds. Pracy na temat pracy sezonowej w UE pod nazwą *„Rights for all seasons* – Prawa przez cały rok" oraz „Ochrony prawnej oraz stosowania przepisów BHP wobec osób świadczących pracę w różnych formach zatrudnienia. Przegląd obowiązujących regulacji, rekomendacje".

Przechodzimy do projektu stanowiska w sprawie „Programu działania Państwowej Inspekcji Pracy w 2023 r.".

Proszę przewodniczącą Zespołu ds. Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy panią prof. Danutę Koradecką o przedstawienie projektu stanowiska.

Przewodnicząca Zespołu ds. Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy ROP prof. Danuta Koradecka:

Projekt stanowiska został przyjęty na wczorajszym posiedzeniu Zespołu ds. Prawno-Organizacyjnych oraz Zespołu ds. Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy. Oto jego proponowane brzmienie: „Na posiedzeniu plenarnym Rady Ochrony Pracy, które odbyło się 20 grudnia 2022 r. poddano dyskusji „Program działania Państwowej Inspekcji Pracy na rok 2023 w ramach zadań przyjętych w planie na lata 2022–2024". Podstawowej prezentacji programu dokonała pani Katarzyna Łażewska-Hrycko – główny inspektor pracy.

Dla uzyskania systemowej i trwałej poprawy warunków pracy zaplanowano na lata 2022–2024 szeroko zakrojone działania kontrolne, doradcze oraz informacyjne w ramach przyjętych trzech kluczowych strategii, to jest:

– kontroli i działań prewencyjnych dla sektora budowlanego,
– kontroli zagrożeń chemicznymi czynnikami w środowisku pracy,
– wzmożonego nadzoru nad zakładami pracy.

W „Programie działania Państwowej Inspekcji Pracy na rok 2023" uwzględniono także nowe wyzwania związane m.in. z wprowadzeniem do Kodeksu pracy nowej formy pracy tj. pracy zdalnej oraz do ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy zadania merytorycznej oceny procesu kwalifikowania przez pracodawcę wykonywanych u niego prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze.

Państwowa Inspekcja Pracy planuje w 2023 r. przeprowadzenie 60 tys. kontroli. Znacząco zwiększą się także pozakontrolne formy działań o charakterze prewencyjno-promocyjnym, którymi zamierza się objąć 35 tys. podmiotów, w tym pracodawców i przedsiębiorców oraz rolników indywidualnych, uczniów i studentów.

Państwowa Inspekcja Pracy planując działania w 2023 r. wykorzystała analizę aktualnych problemów w obszarze ochrony pracy, dane statystyki publicznej dotyczące wypadków przy pracy i osób pracujących w zagrożeniu. Uwzględniono także zalecenia Rady Ochrony Pracy oraz odpowiednich komisji Sejmu i Senatu. Na poziomie międzynarodowym brane są pod uwagę działania Komitetu Wyższych Inspektorów Pracy (SLIC), Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy (EU-OSHA) oraz Europejskiego Urzędu ds. Pracy (ELA).

W obszarze bezpieczeństwa pracy działania urzędu będą ukierunkowane na branże, w których zidentyfikowano niedostateczny poziom ochrony pracy, w tym w górnictwie, transporcie, gospodarce magazynowej i morskiej oraz usługach leśnych. Kontrole obejmą także prace zagrożone wybuchem, prace spawalnicze, prace przy usuwaniu azbestu oraz wytwarzanie i dystrybucję energii elektrycznej, a także modernizację infrastruktury kolei.

W ramach przypisanych PIP kompetencji w nadzorze rynku inspektorzy pracy kontrolować będą – przed wprowadzeniem do obrotu – zgodność z wymaganiami wdrożonych dyrektyw Unii Europejskiej dotyczących maszyn i urządzeń oraz środków ochrony indywidualnej. Kontynuowane będą także kontrole zatrudnienia i warunków pracy osób

niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej, zakładach aktywności zawodowej oraz zakładach tworzących otwarty rynek pracy.

W zakresie prawnej ochrony pracy priorytetem Państwowej Inspekcji Pracy pozostają kontrole dotyczące czasu pracy oraz prawidłowości wypłat wynagrodzeń i innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy. Naruszenia w tym obszarze stanowią bowiem około 50% zgłaszanych skarg.

Okręgowe inspektoraty pracy włączane będą w realizację zadań ujętych w strategiach PIP oraz stosownie do specyfiki swojego terenu realizować będą zadania własne w proporcji od 2% do 5% ogólnego programu działania Państwowej Inspekcji Pracy.

Rada Ochrony Pracy podjęła dyskusję nad materiałami i prezentacją programu działania Państwowej Inspekcji Pracy w 2023 r. Wysoko oceniono ambitne cele oraz szeroki zakres planowanych zadań. Niepokój wzbudziło natomiast – w związku z brakami kadrowymi i finansowymi – poszerzenie w 2023 r. obowiązków PIP z tytułu zmian ustawowych dotyczących emerytur pomostowych oraz pracy zdalnej.

Przyjęto następujące zalecenia:

1) Należy skutecznie wzmocnić kadry Państwowej Inspekcji Pracy i pozyskać niezbędne środki na jej działalność w okresie znaczących zmian dotyczących m.in. nowych form pracy oraz nowych grup pracowników (cudzoziemców) w celu zapewnienia im bezpieczeństwa oraz odpowiedniej ochrony pracy.

2) Należy poddać analizie obszary działalności Państwowej Inspekcji Pracy oraz Państwowej Inspekcji Sanitarnej, aby potencjał obu tych organów kontrolnych wzmacniał osiągnięcie celów bezpieczeństwa i higieny pracy zatrudnionych.

3) Zaleca się wykorzystanie przez Państwową Inspekcję Pracy produktów V etapu programu rządowego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” w działalności – szczególnie informacyjnej i prewencyjnej – prowadzonej zarówno samodzielnie przez Państwową Inspekcję Pracy, jak i wspólnie z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy – Państwowym Instytutem Badawczym – głównym wykonawcą programu”.

Zespoły proponują, aby stanowisko przesłać do wiadomości marszałkowi Sejmu, sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, senackiej Komisji Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej, sejmowej Komisji Zdrowia, senackiej Komisji Zdrowia oraz reprezentatywnym organizacjom pracodawców i pracowników. Natomiast do realizacji: wniosek 1– Państwowa Inspekcja Pracy, Rada Ochrony Pracy, wniosek 2 – Państwowa Inspekcja Pracy, Państwowa Inspekcja Sanitarna, wniosek 3 – Państwowa Inspekcja Pracy, Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Dziękuję za przedstawienie projektu stanowiska.

Przechodzimy do głosowania. Kto jest za przyjęciem stanowiska w proponowanym brzmieniu? (24) Kto jest przeciw? (0) Kto wstrzymał się od głosu? (0)

Stwierdzam, że Rada przyjęła stanowisko w sprawie „Programu działania Państwowej Inspekcji Pracy w 2023 r.”.

Przechodzimy do rozpatrzenia pkt 2 porządku dziennego – „Strategia prewencji wypadków i chorób zawodowych w rolnictwie” – materiały przedstawia Państwowa Inspekcja Pracy, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Instytut Medycyny Wsi.

Pan Bogusław Motowidełko sygnalizuje chęć zabrania głosu.

Proszę bardzo.

Członek Rady Ochrony Pracy Bogusław Motowidełko:

Chciałbym jednak wrócić do kwestii zadań i kompetencji Inspekcji Pracy w kontekście ustawy budżetowej, która jest nadal w procedowaniu. Zakres zadań Inspekcji został rozszerzony. Przypominam, że Rada Ochrony Pracy pozytywnie zaopiniowała budżet Państwowej Inspekcji Pracy na 2023 r. Byliśmy przekonani, że 15% wzrost nakładów na wynagrodzenia zostanie uwzględniony w budżecie. Niestety, to rozwiązanie postulowane przez Inspekcję Pracy i poparte przez Radę Ochrony Pracy nie zostało przyjęte.

W tej sytuacji zwracam się do posłów i senatorów, by w dalszych pracach nad budżetem państwa przyjąć tę propozycję. Bez odpowiedniego wsparcia finansowego i kadrowego Inspekcja Pracy nie będzie w stanie realizować nowych zadań.

Zabieram głos, bo chciałbym, żebyśmy wszyscy podjęli działania w sprawie zwiększenia budżetu Państwowej Inspekcji Pracy. W tych sprawach Inspekcja zawsze była „na końcu" jeżeli chodzi o instytucje kontrolne. Jako przedstawiciel centrali związkowej nie mogę się z tym pogodzić. Dlatego pozwoliłem sobie zabrać głos. Sądzę, że jest jeszcze czas na dokonanie stosownych korekt w budżecie państwa i budżecie Państwowej Inspekcji Pracy. W tej sprawie wypowie się zapewne również pan Kazimierz Kimso, z którym wspólnie przeprowadziliśmy rozmowę z przewodniczącym Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność".

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Dziękuję panu Bogusławowi Motowidełko za troskę. Sugerowałbym jednak, aby nie wywoływać do głosu kolejnych członków Rady. Ta sprawa wybrzmiała w naszym stanowisku. Ale zwracam uwagę nam wszystkim, że nie tyle rozmowy kuluarowe – bo pana apel do parlamentarzystów w składzie Rady w gruncie rzeczy sprowadzałby się do indywidualnych rozmów z decydentami, owszem to czasem ma też pewne znaczenie – ale przede wszystkim forma instytucjonalna – wystąpienie, nasze stanowisko kierowane m.in. do minister pracy. Jako przewodniczący Rady mogę podjąć próbę formalnego kontaktu, ale również namawiam wszystkich nas uczestniczących w różnych gremiach, żeby inicjowali wystąpienia formalne tych gremiów. To dużo właściwsza i być może skuteczniejsza forma niż nieformalne rozmowy kuluarowe, bo w gruncie rzeczy nasze indywidualne działania musiałby sprowadzać się do tego rodzaju wystąpień.

Zapewniam – i myślę, że mogę to uczynić w imieniu wszystkich członków Rady – że budżet Inspekcji Pracy jest naszą wspólną troską. W tych obszarach działania, w których poruszamy się robimy wszystko, żeby sprostać pragnieniu jego zwiększenia. To niejako warunkuje zwiększenie zatrudnienia w Inspekcji i sprostania temu ogromowi zadań, który co roku zwiększa się.

Zamykamy ten wątek. Poprosiłem już o zabranie głosu panią minister. Ale zdaje się, że ze względu na temat było to bliskie sercu i troskom pani minister.

Członek Rady Ochrony Pracy Bogusław Motowidełko:

Pan przewodniczący dobrze odczuł intencję mojej wypowiedzi. Te działania mogą być dalej prowadzone w ten sposób, który zaproponował pan przewodniczący.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Zgłaszał się jeszcze pan przewodniczący Zbigniew Żurek. Myślę, że przyda się nam głos ze strony pracodawców.

Zastępca przewodniczącego Rady Ochrony Pracy Zbigniew Żurek:

Pan Bogusław Motowidełko ma rację. W świetle naszych dokumentów, które ostatnio przyjęliśmy nie ma potrzeby prowadzenia dyskusji na ten temat. On został zamknięty przez przyjęcie naszego stanowiska.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Oddaję głos pani minister.

Główny inspektor pracy Katarzyna Łażewska-Hrycko:

Na początku dziękuję za wyraz troski i wszelkie działania, które do tej pory państwo podejmowaliście i będziecie podejmować. Są one dla nas niezwykle istotne z punktu widzenia funkcjonowania Państwowej Inspekcji Pracy.

Przechodząc do tematu dzisiejszego spotkania – Strategii prewencji wypadków i chorób zawodowych w rolnictwie – w działaniach Państwowej Inspekcji Pracy dotyczących ochrony pracy w rolnictwie można wskazać dwa główne kierunki – kontrolę i nadzór oraz prewencję. Kontrolom Inspekcji Pracy podlegają pracodawcy – a w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz kontroli legalności zatrudnienia także niebędący pracodawcami przedsiębiorcy rolni, na rzecz których świadczona jest praca przez osoby fizyczne, w tym przez osoby wykonujące na własny rachunek działalność gospodarczą, bez względu na podstawę świadczenia tej pracy. Działalność kontrolno-nadzorcza obejmuje głównie podmioty, którzy prowadzą zarejestrowaną działalność gospodarczą. Zatem inspektorzy pracy prowadzą kontrole gospodarstw rolnych tylko w ograniczonym

zakresie. Rolnicy indywidualni niezatrudniający osób fizycznych nie podlegają kontroli. Działania Inspekcji Pracy koncentrują się w tym przypadku na prowadzeniu szkoleń, doradztwa oraz informowania o sposobach przeciwdziałania wypadkom i zapobiegania chorobom zawodowym osób pracujących i mieszkających w gospodarstwach rolnych.

Działania prewencyjne Inspekcji Pracy kierowane są nie tylko do rolników, lecz także do członków ich rodzin ze wszystkich grup wiekowych, uczniów i studentów szkół rolniczych, osób pracujących w gospodarstwach i zamieszkujących obszary wiejskie. Do najważniejszych inicjatyw profilaktycznych w tym zakresie należy zaliczyć wizytacje gospodarstw, miejsc prowadzenia prac polowych oraz transportu rolniczego, a także szkolenia dla dorosłych i dzieci. Pozwalają one w sposób bezpośredni oddziaływać na bezpieczeństwo i zdrowie osób wykonujących prace oraz przebywających w środowisku rolniczym.

Realizując swoje zadania Państwowa Inspekcja Pracy współpracuje z wieloma partnerami społecznymi i instytucjonalnymi, wśród których należy wymienić Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Policję, Staż Pożarną, nauczycieli i dyrektorów szkół, izby i kółka oraz organizacje rolnicze. Szczególnego podkreślenia wymaga współpraca Państwowej Inspekcji Pracy z Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego na rzecz bezpieczeństwa pracy w rolnictwie indywidualnym. Najważniejszym jej elementem jest profesjonalna działalność edukacyjno-doradcza realizowana wspólnie przez specjalistów PIP i KRUS w ramach kompetencji podległych im jednostek terenowych.

O przedstawienie szerszej informacji na temat działań prewencyjno-informacyjnych Państwowej Inspekcji Pracy, których celem jest ochrona życia i zdrowia osób pracujących i przebywających w indywidualnych gospodarstwach rolnych, poproszę pana Artura Sobotę – dyrektora Departamentu Prewencji i Promocji Głównego Inspektoratu Pracy.

P.o. dyrektor Departamentu Prewencji i Promocji Głównego Inspektoratu Pracy Artur Sobota:

Członkowie Rady otrzymali obszerny materiał, zatem w swoim wystąpieniu przedstawię najistotniejsze informacje na temat działalności Państwowej Inspekcji Pracy w obszarze rolnictwa indywidualnego.

Na wstępie chciałbym przedstawić prawne możliwości Inspekcji Pracy w zakresie oddziaływania na bezpieczeństwo pracy w zakładach rolnych oraz w gospodarstwach rolników indywidualnych. W kompetencjach Państwowej Inspekcji Pracy związanych z ochroną pracy w rolnictwie można wskazać dwa główne kierunki działań – kontrolę i nadzór oraz prewencję. Kontrolom Inspekcji Pracy podlegają pracodawcy – a w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz kontroli legalności zatrudnienia także niebędący pracodawcami przedsiębiorcy rolni, na rzecz których świadczona jest praca przez osoby fizyczne, w tym przez osoby wykonujące na własny rachunek działalność gospodarczą, bez względu na podstawę świadczenia tej pracy. W rozumieniu polskiego prawa rolnik indywidualny, który nikogo nie zatrudnia, nie jest pracodawcą, nie obowiązuje go Kodeks pracy, a więc nie podlega kontrolom Państwowej Inspekcji Pracy.

Jednak jedno z ustawowych zadań określone jako podejmowanie działań polegających na zapobieganiu i eliminowaniu zagrożeń w środowisku pracy daje Państwowej Inspekcji Pracy możliwość inicjowania przedsięwzięć w sprawach ochrony pracy w rolnictwie indywidualnym. Należy zatem stwierdzić, że luki prawne w zakresie bezpośredniego oddziaływania na warunki pracy w rolnictwie indywidualnym, Państwowa Inspekcja Pracy uzupełnia wielokierunkowymi inicjatywami profilaktycznymi na rzecz ochrony zdrowia i życia w środowisku wiejskim, wśród których największe znaczenie ma działalność edukacyjna.

W swoich działaniach edukacyjno-doradczych Państwowa Inspekcja Pracy uwzględnia wielu adresatów z różnych grup wiekowych – począwszy od rolników właścicieli gospodarstw indywidualnych poprzez uczniów szkół rolniczych skończywszy na dzieciach z wiejskich szkół podstawowych, które w przyszłości mogą podjąć pracę w rolnictwie. Systematycznie każdego roku prowadzone są liczne działania informacyjno-edukacyjne, mające na celu popularyzację wśród rolników i ich rodzin wiedzy na temat zasad bezpiecznej pracy i ochrony zdrowia, takie jak: szkolenia, wizytacje gospodarstw,

doradztwo techniczne, dystrybucja broszur i materiałów prewencyjnych, upowszechnianie wiedzy za pośrednictwem mass mediów. Ważnym elementem tych działań jest odpowiednie nauczanie wczesnoszkolne oraz edukacja młodzieży na etapie przygotowania do zawodu rolnika. Ich uzupełnieniem są inicjatywy popularyzujące i promujące bezpieczeństwo na wsi, jak seminaria, konferencje, konkursy wiedzy dla dorosłych i młodzieży oraz konkursy plastyczne dla najmłodszych mieszkańców wsi, a także udział w targach i wystawach rolniczych, na których organizowane są punkty informacyjne Inspekcji Pracy. Ponadto informacje dotyczące bezpiecznej pracy i życia na wsi upowszechniane są dzięki współpracy z mediami.

Jedną z najważniejszych aktywności Państwowej Inspekcji Pracy w sektorze rolnictwa indywidualnego jest działalność szkoleniowo-informacyjna. Szkolenia o tematyce bhp cieszą się dużym zainteresowaniem rolników i społeczności wiejskiej oraz przynoszą wymierne efekty prewencyjne. Podczas szkoleń omawiane są najczęstsze zagrożenia występujące przy pracy rolniczej oraz skuteczne metody przeciwdziałania im. Emitowane są filmy edukacyjne i instruktażowe oraz kolportowane są broszury informacyjne. Niejednokrotnie również prezentowane są powypadkowe dokumentacje zdjęciowe, które najlepiej przemawiają do rolników, wzbudzając w nich zainteresowanie przyczynami nieszczęśliwych zdarzeń. Spotkania ze społecznością wiejską organizowane przez inspektorów pracy są także doskonałą okazją do wzajemnej wymiany uwag i doświadczeń. Rolnicy między sobą omawiają zastosowane we własnych gospodarstwach bezpieczne rozwiązania, co sprzyja efektywnemu budowaniu kultury bezpiecznej pracy w branży rolnej.

Niektóre stacjonarne działania edukacyjne Państwowej Inspekcji Pracy przebiegają dwuetapowo – najpierw część teoretyczna, później zajęcia praktyczne. Warto podkreślić, że często szkolenia organizowane są we współpracy z partnerami instytucjonalnymi, jak Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, ośrodki doradztwa rolniczego i Policja. Nieocenione jest również wsparcie partnerów społecznych i samorządowych, wśród których istotną rolę odgrywają sołtysi i wójtowie gmin, którzy chętnie udostępniają sale szkoleniowe, pomagają w organizacji grup uczestników oraz – co jest ważne dla budowania pozytywnej opinii w środowiskach wiejskich – dobrze oceniają i promują działalność Państwowej Inspekcji Pracy.

Kolejną istotną grupą działań upowszechniających wiedzę o bezpieczeństwie w sektorze rolnym są szkolenia i prelekcje Państwowej Inspekcji Pracy dla dzieci i młodzieży. Każdego roku specjaliści Inspekcji Pracy organizują liczne zajęcia edukacyjne dla uczniów w różnym wieku, takie jak wykłady w szkołach o profilu rolniczym czy prelekcje dla dzieci wiejskich szkół podstawowych, na których – w zależności od wieku słuchaczy – pracownicy PIP starają się w najodpowiedniejszy sposób przedstawić uczestnikom zagrożenia związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Dla najmłodszych dzieci organizowane są różnego rodzaju pogadanki na temat niebezpieczeństw wiążących się z pomaganiem rodzicom, sposobów ich uniknięcia oraz prac, których nie można powierzać dzieciom poniżej 16. roku życia. Pogadanki są urozmaicane grami i zabawami z wykorzystaniem gadżetów i publikacji PIP oraz filmów. Zajęcia prowadzone są zarówno w szkołach podczas lekcji, jak i w okresach wolnych od szkoły, w miejscach wypoczynku dzieci, w trakcie kolonii letnich czy zimowisk.

Działalność wizytacyjna Państwowej Inspekcji Pracy to narzędzie doraźnego reagowania na zagrożenia. Wizytacje prowadzone są w gospodarstwach rolnych, ale także w miejscach prowadzenia prac polowych i transportu rolniczego. Wizytowane są także gospodarstwa prowadzące praktyczną naukę zawodu. Podczas wizytacji inspektorzy oceniają bezpieczeństwo pracy rolników oraz osób im pomagających, dokonują przeglądu stanu technicznego maszyn i urządzeń rolniczych. Na podstawie zaobserwowanych na miejscu nieprawidłowości wyjaśniają właścicielom jakie zagrożenia wypadkowe wiążą się z nimi oraz co zrobić by je ograniczyć lub wyeliminować. Dodatkowo w trakcie wizyt, inspektorzy PIP zwracają uwagę na bezpieczeństwo dzieci przebywających w gospodarstwach, przekazują rodzicom ulotki prewencyjne, a także omawiają prace niebezpieczne i wzbronione dzieciom do 16. roku życia. W przypadku gospodarstw przyjmujących praktykantów, inspektorzy szczególną uwagę zwracają na to, czy na stanowiskach pracy

uczniów nie występują czynniki szkodliwe dla zdrowia oraz czy nie wykonują oni prac wzbronionych młodocianym.

Kolejną dużą grupą działań skierowanych do odbiorców ze środowiska wiejskiego są konkursy. Państwowa Inspekcja Pracy inicjuje i organizuje – samodzielnie lub we współpracy z partnerami – konkursy o tematyce bhp. Ich głównym celem jest popularyzacja wiedzy na temat zagrożeń wypadkowych i chorobowych związanych z pracą rolniczą, a także zasad bezpiecznej pracy oraz ochrony życia i zdrowia w gospodarstwach rolnych. Konkursy adresowane są do wielu grup ze środowiska wiejskiego. W konkursach i olimpiadach z dziedziny bhp biorą udział dorośli rolnicy, a także starsza młodzież. Dla najmłodszych dzieci organizowane są konkursy plastyczne.

Na szczególną uwagę zasługuje ogłoszony przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego konkurs „Bezpiecznie na wsi", którego Państwowa Inspekcja Pracy jest jednym ze współorganizatorów. Celem konkursu jest promowanie pozytywnych zachowań związanych z pracą i zabawą dzieci na terenie gospodarstwa rolnego. Patronat honorowy nad konkursem sprawuje minister rolnictwa i rozwoju wsi, a jego organizację wspierają: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz liczni patroni medialni.

Niesłabnącym zainteresowaniem wśród rolników cieszy się konkurs „Bezpieczne Gospodarstwo Rolne", którego celem jest promocja zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwach rolnych. Organizatorami dotychczasowych edycji byli: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Państwowa Inspekcja Pracy, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Przebiegał pod patronatem honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy.

Pracownicy Państwowej Inspekcji Pracy podejmują również inne działania promocyjne i popularyzatorskie mające na celu upowszechnianie wiedzy z zakresu ochrony pracy w rolnictwie indywidualnym. Do zadań tych należy m.in. organizowanie pokazów bezpiecznej pracy czy stoisk i punktów informacyjnych podczas różnego rodzaju targów, wystaw, dożynek i festynów rolniczych. Podczas wydarzeń o charakterze masowym, osobom odwiedzającym stoiska Inspekcji Pracy udzielane są porady z zakresu bhp w rolnictwie oraz przekazywane są bezpłatne materiały tematyczne PIP. Odwiedzający punkty Państwowej Inspekcji Pracy mogą wysłuchać interesujących prelekcji, uzupełnionych pokazami filmów na temat bezpieczeństwa, wziąć udział w licznych konkursach z nagrodami, a także skorzystać z przygotowanych z myślą o nich bezpłatnych publikacjach.

Na slajdzie pokazana jest skala wybranych działań Państwowej Inspekcji Pracy w obszarze ochrony pracy w rolnictwie indywidualnym w latach 2020 – 2022. Zastrzegam, że dane nie mają jeszcze charakteru ostatecznego. Stan bazy jest na dzień 27 grudnia 2022 r. Jak państwo widzą, działamy wielokierunkowo. Próbujemy dotrzeć do środowiska wiejskiego za pomocą różnych metod i narzędzi. Działanie na tak dużą skalę możliwie jest dzięki współpracy Państwowej Inspekcji Pracy z licznymi podmiotami działającymi na rzecz rolnictwa, które tworzą naturalną sieć komunikacji z rolnikami indywidualnymi oraz członkami ich rodzin.

Chciałbym teraz omówić najistotniejsze aspekty tej współpracy. Najważniejszymi partnerami, z którymi współpracuje Inspekcja Pracy przy realizowaniu swoich ustawowych zadań związanych z inicjowaniem przedsięwzięć na rzecz ochrony pracy w rolnictwie indywidualnym są: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, ośrodki doradztwa rolniczego, izby rolnicze, instytucje kościelne, sołtysi, kuratoria oświaty, szkoły i uczelnie wyższe, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, lokalne władze samorządowe, organizacje związkowe zrzeszające pracodawców rolnych i pracowników rolnictwa, Policja, państwowe i ochotnicze straże pożarne, straż miejska.

Na wyróżnienie zasługuje dobra współpraca PIP i KRUS w zakresie prewencji wypadkowej rolników indywidualnych. Najważniejszym jej elementem jest wysoce rozwinięta działalność edukacyjno-doradcza, realizowana wspólnie przez specjalistów Inspekcji Pracy i Kasy w ramach kompetencji podległych im jednostek terenowych. Wspólne działania sprowadzają się m.in. do organizacji szkoleń bhp dla rolników i ich rodzin, spotkań informacyjnych dla przedstawicieli społeczności wiejskiej, szkoleń i prelekcji dla uczniów

szkół wiejskich oraz kierunków rolniczych. Kolejną grupę inicjatyw współorganizowanych przez PIP i KRUS stanowią różnego rodzaju olimpiady i konkursy, promujące bezpieczną pracę i przebywanie na wsi. Ich adresatami są dorośli rolnicy, młodzież wiejska oraz dzieci w wieku szkolnym.

W 2019 r. współpraca Państwowej Inspekcji Pracy oraz Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Rolniczego zyskała nowy wymiar dzięki zaangażowaniu Inspekcji w promocję przekazu światowej strategii w dziedzinie bezpieczeństwa pracy pod nazwą „Wizja Zero", której KRUS jest oficjalnym partnerem. Należy zauważyć, że kierunki i formy współdziałania Państwowej Inspekcji Pracy z partnerami wyznaczane są niejednokrotnie na posiedzeniach wojewódzkich i powiatowych komisji rolnych, a inicjatywy ogólnokrajowe są przedmiotem obrad komisji działającej przy głównym inspektorze pracy.

Przedstawione przeze mnie informacje tylko w części oddają skalę działań podejmowanych przez specjalistów Państwowej Inspekcji Pracy w sektorze rolnictwa indywidualnego. Prowadzona od wielu lat działalność prewencyjno-promocyjna obejmująca gospodarstwa indywidualne, dzięki wypracowanym i sprawdzonym metodom pozwala skutecznie oddziaływać na rolników i społeczność wiejską. Zasadnicze znaczenie ma kształtowanie wśród społeczeństwa wiejskiego nawyków bezpiecznego stylu życia i pracy. Działania te prowadzone są we współpracy z licznymi partnerami – organizacjami i instytucjami, a także poprzez zaangażowanie adresatów tych działań. Z relacji inspektorów pracy wynika, że wieloletnia działalność edukacyjna zaczęła przynosić mierzalne efekty. To znaczy coraz więcej gospodarzy jest świadomych niebezpieczeństw związanych z ich pracą, co przekłada się na malejący od lat wskaźnik wypadkowości w rolnictwie indywidualnym.

Inspektorzy podkreślają jednak, że nadal występują duże różnice w poziomie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia wśród rolników indywidualnych, co związane jest przede wszystkim z warunkami ekonomicznymi, tradycjami kulturowymi i regionalnymi, poziomem wykształcenia, dostępem do źródeł informacji i wiekiem. Młodsze pokolenie rolników często korzysta z zasobów internetu w celu zdobycia nowych informacji, chętniej angażuje środki na poprawę bezpieczeństwa własnego i najbliższych. Trzeba podkreślić, że młodzież i dzieci wiejskie to ważna grupa adresatów działalności prewencyjno-promocyjnej PIP, która w zależności od poziomu przygotowania do bezpiecznego wykonywania zawodu rolnika, będzie w przyszłości bardziej lub mniej wpływać na poprawę warunków pracy i życia na wsi.

W kontekście przedstawionych problemów ochrony pracy wskazane wydaje się dalsze rozwijanie przedsięwzięć prewencyjnych Państwowej Inspekcji Pracy oraz jej partnerów, służących wzrostowi bezpieczeństwa pracy w rolnictwie. Działania te realizowane konsekwentnie i w dłuższym okresie mogą stanowić istotny impuls do zmiany kulturowej – zmiany w zakresie potrzeb i postaw wobec bezpiecznego i higienicznego wykonywania prac rolniczych. Dziękuję za uwagę.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Dziękuję przedstawicielom Państwowej Inspekcji Pracy za przedstawienie materiału.

Proponuję przeprowadzenie dyskusji po zapoznaniu się z dwiema kolejnymi prezentacjami. Jeżeli nie usłyszę sprzeciwu, uznam, że propozycja została przyjęta. Sprzeciwu nie słyszę.

Proszę o zabranie głosu pana Marka Surmacza – zastępcę prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Zastępca prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Marek Surmacz:

Dziękuję za możliwość przedstawienia działań prewencyjnych podejmowanych przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Podstawą działalności prewencyjnej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego są przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Następnie – kierunki działalności prewencyjnej i zalecenia prezesa Kasy, określane co roku po zakończeniu analizy wypadków przy pracy rolników i działań prewencyjnych, a także Strategia prewencji *Wizja Zero* w dziedzinie bezpieczeństwa pracy Międzynarodowego Stowarzyszenia Zabezpieczenia Społecznego – ISSA *(ang. International Social Security Association).*

Przechodzę do analizy przyczyn i okoliczności wypadków przy pracy i chorób zawodowych rolników. Na slajdzie przedstawiono dane statystyczne od 2012 r. do 2021 r. Liczba wypadków przy pracy w rolnictwie zmniejszyła się o 49,7%. W liczbach bezwzględnych – z 24 008 do 12 088. Ten spadek jest ogromnym sukcesem wszystkich bezpośrednio zaangażowanych w poprawę stanu bezpieczeństwa pracy w rolnictwie.

Na następnym slajdzie przedstawiona została analiza przyczyn i okoliczności wypadków przy pracy w rolnictwie w 2021 r., z uwzględnieniem ich struktury według grup wypadkowych. Dominującą przyczyną wypadków przy pracy w rolnictwie są upadki i przewrócenia osób, połączone najczęściej z uszkodzeniem ciała (blisko 5000 w 2021 r.). Stanowią one 50,2% przyczyn wypadków. Następna grupa – pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn, czyli nieostrożność w pracy ze sprzętem rolniczym (1221 w 2021 r.) – 12,7%. Kolejne grupy – pogryzienie przez zwierzęta, uderzenia, przygniecenia (1130 w ciągu roku) – 11,8%. Stosunkowo rzadkimi przyczynami są działania materiałów szkodliwych – 0,1% ogólnej liczby wypadków przy pracy w rolnictwie. Analiza wskazuje, że gdy chodzi o wypadki przy pracy w rolnictwie, których przyczyną był upadek, to ich liczba spadła z 6653 w 2017 r. do 4812 w 2021 r. Liczba pozostałych zdarzeń – uderzenie, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta – spadła z 1468 w 2017 r. do 1130 w 2021 r.

Analiza przyczyn i okoliczności wypadków przy pracy w rolnictwie obejmuje: grupy wypadkowe, wielkość i profil produkcji gospodarstwa, gdzie odnotowano wypadek, miejsce wypadku, rodzaj wykonywanej pracy, maszyny i urządzenia uczestniczące w wypadku, dzień i porę dnia, gdy doszło do zdarzenia, przyczyny wypadków, wiek i płeć poszkodowanych oraz umiejscowienie urazu.

Najczęstszymi przyczynami wypadków w 2021 r. były: zły stan nawierzchni (nierówne, śliskie, grząskie), nieużywanie odpowiedniego obuwia roboczego, niewłaściwe operowanie kończynami w strefie zagrożenia, narowistość i agresja zwierząt, niewynikające z ich fizjologii (np. z rui, pierwszej laktacji, porodu, zapalenia wymion itp.), niewłaściwe uchwycenie, trzymanie narzędzi, środków i przedmiotów pracy, niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej czynności, niewłaściwy sposób obsługi zwierząt, w tym niezachowanie szczególnej ostrożności przy obsłudze zwierząt niebezpiecznych, nieprawidłowy sposób wchodzenia i schodzenia z maszyn rolniczych, przyczep, wozów itp., wady konstrukcyjne budynków, schodów i stanowisk dla zwierząt, niezabezpieczone otwory zrzutowe i kanały gnojowe, progi w otworach drzwiowych, różnice poziomów nawierzchni itp.

Na prezentowanym slajdzie pokazana jest zależność między liczbą wypadków zaistniałych w gospodarstwach rolnych a ich powierzchnią. Im mniejsze gospodarstwo – tym więcej wypadków, z kolei im większe gospodarstwo – tym mniej wypadków. Przedstawiciele PIP wspominali, że duzi przedsiębiorcy rolni częściej dbają o zasady bezpiecznego wykonywania pracy w rolnictwie.

Kolejny slajd dotyczy przyczyn i okoliczności wypadków przy pracy rolniczej według profilu produkcji w gospodarstwach rolnych. Produkcja mieszana jest dominującym środowiskiem, w którym dochodzi do wypadków przy pracy – blisko 62%. Następnie produkcja roślinna – uprawa zbóż i inne uprawy – blisko 20%.

Przechodzę do analizy chorób zawodowych rolników. Proszę zwrócić uwagę, że między 2012 r. a 2021 r. zmalała liczba ubezpieczonych (oznaczonych na slajdzie linią żółtą). W 2018 r. i 2019 r. odnotowano większą liczbę chorób zawodowych, spadek nastąpił w 2020 r. i 2021 r., to czas epidemii COViD-19, zatem można przypuszczać, że statystki za 2022 r. ujawnią dane, na podstawie których będziemy mogli wyciągać wnioski na przyszłość. W 2021 r. przyznano 209 jednorazowych odszkodowań z tytułu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego chorobą zawodową. W porównaniu do roku 2020 liczba decyzji przyznających zmniejszyła się o 24 (10,3%).

Z analizy chorób zawodowych rolników w latach 2011–2021 wynika, że najczęstszą chorobą zawodową – potwierdzaną zawsze od 2011 r. z różnym natężeniem – są choroby zakaźne, głównie bolerioza. Następnie – o znacznie mniejszej częstości – choroby układu oddechowego oraz choroby skóry. Bolerioza jest chorobą odkleszczową. W związku z tym nasza prewencja zmierza w kierunku bezpośredniego uświadamiania rolnikom koniecz-

ności zachowania środków ostrożności w celu uniknięcia zakażeń – stosowanie odzieży ochronnej, odpowiednia higiena osobista. Skala tych zakażeń ciągle jest dość wysoka. Utrzymuje się na równym poziomie.

Chciałbym teraz omówić działania prewencyjne Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Wśród form upowszechniania zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym należy wymienić: szkolenia, spotkania i pogadanki, konkursy z zakresu wiedzy o bhp w gospodarstwie rolnym, konkursy na bezpieczne gospodarstwo rolne, kurs e-learningowy dla dzieci „Bezpiecznie na wsi mamy, bo upadkom zapobiegamy", listy kontrolne, pokazy bezpiecznej pracy, olimpiady na temat bhp dla uczniów szkół z terenów wiejskich, konkursy dla dzieci: testowe, plastyczne, fotograficzne, materiały popularyzatorskie na stoiskach informacyjno-prewencyjnych Kasy podczas imprez masowych dla rolników, przeglądy gospodarstw i prac polowych, popularyzowanie zasad bhp w rolnictwie poprzez środki masowego przekazu – prasę, radio, telewizję, portale internetowe, udział w konferencjach, seminariach i spotkaniach, inne formy oddziaływania prewencyjnego, np. indywidualny instruktaż.

Na slajdzie wymieniono kampanie prewencyjne organizowane przez KRUS.

Jeśli chodzi o konkursy, to wśród nich chciałbym zwrócić uwagę na konkurs na publikacje „W rolnictwie można pracować bezpieczniej". Jego celem jest oddziaływanie na poprawę warunków bezpieczeństwa pracy rolników i ich rodzin poprzez upowszechnianie wiedzy o zagrożeniach i zasad bezpiecznej pracy, zawartych m.in. w ustanowionych przez prezesa Kasy „Zasadach ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym" oraz w „Wykazie czynności szczególnie niebezpiecznych związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, których nie wolno powierzać dzieciom poniżej 16 lat". Są dwie kategorie konkursowe: najlepsza publikacja oraz najlepszy cykl publikacji, w podziale na: artykuły prasowe i publikacje internetowe, audycje radiowe, audycje telewizyjne.

Na kolejnych slajdach prezentowane są konkursy o zasięgu ogólnopolskim: Ogólnokrajowy Konkurs Bezpieczne Gospodarstwo Rolne, Ogólnopolski Konkurs Testowy z zakresu Bezpiecznej Pracy w Gospodarstwie Rolnym oraz wspomniany wyżej konkurs „W rolnictwie można pracować bezpieczniej" – adresowane do dorosłych. Natomiast dla dzieci i młodzieży adresowane są: Ogólnopolski Konkurs Plastyczny „Bezpiecznie na wsi mamy", Ogólnopolski Konkurs dla Dzieci na Rymowankę o Bezpieczeństwie w Gospodarstwie Rolnym oraz Ogólnopolski Konkurs dla Młodzieży „Moja Wizja Zero".

Ogólnopolski Konkurs Plastyczny dla Dzieci „Bezpiecznie na wsi mamy" Kasa organizuje pod patronatem honorowym ministra rolnictwa i rozwoju wsi. Jego głównym celem są działania prewencyjne na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy i rolniczym chorobom zawodowym. Te konkursy organizowane są dla wiejskich szkół podstawowych. Promują pozytywne zachowania związane z pracą i zabawą dzieci na terenie gospodarstwa rolnego.

W organizacji Konkursu Bezpieczne Gospodarstwo Rolne współpracujemy z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Państwową Inspekcją Pracy, Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa i Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Konkurs odbywa się pod patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Jego celem jest promocja zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym.

Analogiczne cele przyświecają organizowanemu przez KRUS Ogólnopolskiemu Konkursowi Testowemu z Zakresu Bezpiecznej Pracy w Gospodarstwie Rolnym. Patronat medialny nad tym konkursem sprawuje TVP Info.

Natomiast minister edukacji i nauki sprawuje patronat honorowy nad Ogólnopolskim Konkursem dla Dzieci na Rymowankę o Bezpieczeństwie w Gospodarstwie Rolnym. Celem konkursu jest promowanie prawidłowych nawyków i zachowań dzieci na terenie gospodarstwa rolnego, a także popularyzowanie „Wykazu czynności szczególnie niebezpiecznych, związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, których nie należy powierzać dzieciom poniżej 16 lat". Konkurs odbywa się pod patronatem medialnym TVP Info.

KRUS jest również organizatorem kursu e-learningowego dla dzieci ze szkół podstawowych „Bezpiecznie na wsi mamy – upadkom zapobiegamy". Jego celem jest przybliżenie najmłodszym mieszkańcom wsi wiedzy o zagrożeniach wypadkowych w gospodarstwach rolnych. Kurs uczy także prawidłowych zachowań podczas przebywania na terenie obejścia poprzez interaktywną wizytę w wirtualnym gospodarstwie.

Ogólnopolski Konkurs dla Młodzieży „Moja Wizja Zero – Bezpieczeństwo, Zdrowie i Dobrostan Rodziny w Gospodarstwie Rolnym" organizujemy wspólnie z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, AGRO Ubezpieczeniami – Towarzystwem Ubezpieczeń Wzajemnych, Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Państwową Inspekcją Pracy, Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa oraz Fundacją PGE. Jego celem jest promowanie bezpiecznych zachowań związanych z pracą na terenie gospodarstwa rolnego oraz popularyzowanie Wizji Zero w rolnictwie – międzynarodowej kampanii społecznej, która ma na celu minimalizowanie ryzyka wypadku przy pracy w sektorze rolniczym.

KRUS prowadzi również działania na rzecz właściwej produkcji i dystrybucji bezpiecznych środków stosowanych w rolnictwie oraz sprzętu i odzieży ochronnej. To Znak Bezpieczeństwa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Następnie – typowanie wyrobów do wyróżnienia targowego „Wyrób zwiększający bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym" i przyznawanie statuetki DOBROSŁAW, nadawanie Znaku Bezpieczeństwa KRUS maszynom i urządzeniom o wysokim poziomie bezpieczeństwa lub innym wyrobom zwiększającym bezpieczeństwo pracy rolniczej, eliminowanie z rynku technicznych środków produkcji, których wady konstrukcyjne, wykonanie lub błędna instrukcja obsługi mogą być przyczyną wypadków albo źródłem zagrożenia dla użytkowników. Kasa domaga się w postępowaniach regresowych zwrotu świadczeń powypadkowych wypłaconych z ubezpieczenia społecznego rolników.

Na slajdzie zaprezentowane są działania prewencyjne w celu ograniczenia chorób zawodowych. Wśród nich chciałbym zwrócić uwagę m.in. na zakup kart do usuwania kleszczy, zakup roll-upów, plakatów i ulotek na temat profilaktyki chorób odkleszczowych, opracowanie artykułów na stronie internetowej Kasy pt.: „Rolniku, uważaj na kleszcze", „Zakaźne choroby zawodowe rolników i związane z nimi świadczenia wypłacane przez KRUS", „Kleszcze – kłujący temat!".

Wśród pozostałych działań prewencyjnych realizowanych przez KRUS należy wymienić udział w konferencjach naukowych i seminariach, na których poruszano problematykę ergonomii i bezpieczeństwa pracy w rolnictwie. Współpracujemy z ITP, CIOP-BP i zarządem głównym Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP.

Slajd prezentuje analizę przyczyn i okoliczności wypadków przy pracy rolniczej w latach 1993–2021. W 2021 r. zgłoszono 12 tys. wypadków, czyli o ponad 80% mniej niż w 1993 r. (66 tys.). Zatem widać wyraźnie tendencję spadkową. To efekt pracy wszystkich instytucji zaangażowanych w działalność prewencyjną.

Podejmujemy także działania prewencyjne w celu ograniczenia chorób zawodowych układu ruchu. Popularyzujemy m.in. zasady bezpiecznej pracy. Promujemy zachowania zabezpieczające przed urazami prowadzącymi do ciężkich powikłań i trwałych uszkodzeń ciała. Dziękuję za uwagę.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Dziękuję panu prezesowi KRUS za przedstawienie materiału.

Proszę o zabranie głosu pana prof. Lecha Panasiuka – dyrektora Instytutu Medycyny Wsi.

Dyrektor Instytutu Medycyny Wsi prof. Lech Panasiuk:

Chciałbym – z nieco innego punktu widzenia – nawiązać do kwestii ogólnego stanu zdrowia rolników i członków ich rodzin oraz jego wpływu na występowanie chorób zawodowych. Problematyka wypadków została omówiona przez pana dyrektora Surmacza.

W Polsce od kilku dekad wzrasta odsetek ludności zamieszkującej tereny wiejskie, natomiast systematycznie maleje odsetek mieszkańców miast. Wynika to głównie z przenoszenia się mieszkańców miast do wsi podmiejskich. Obserwuje się postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa, aczkolwiek w porównaniu do innych krajów europejskich polska populacja jest młoda. Istnieją wyraźne, niekorzystne dla wsi dysproporcje w poziomie wykształcenia mieszkańców wsi i miast, szczególnie dotyczy to liczby osób z wyższym wykształceniem. Nadal istnieją również wyraźne, niekorzystne dla wsi dysproporcje w poziomie zamożności mieszkańców wsi i miast.

Dostęp do opieki medycznej na terenach wiejskich jest gorszy niż w miastach. Z danych resortu zdrowia za 2021 r. wynika, że na 10 tys. mieszkańców wsi przypada 3,7 przychodni. Szczególnie niedobra sytuacja w tym względzie występuje w województwach pomorskim, zachodniopomorskim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim – mniej niż 2,5 przychodni na 10 tys. mieszkańców. Natomiast w miastach ten wskaźnik wynosi 8,45 przychodni na 10 tys. mieszkańców. W 132 gminach wiejskich w Polsce nie ma lekarzy POZ.

Mieszkańcy terenów wiejskich – zarówno kobiety, jak i mężczyźni – dużo rzadziej niż mieszkańcy miast odwiedzają lekarza pierwszego kontaktu i lekarzy specjalistów. Prawie co czwarty mężczyzna z terenów wiejskich nigdy nie był u lekarza specjalisty. Mimo realizacji, przez placówki podstawowej opieki zdrowotnej oraz inne zakłady do tego upoważnione, programów profilaktycznych, dostęp do tych badań dla wielu mieszkańców wsi jest znacznie ograniczony, co skutkuje niższą wykrywalnością niektórych chorób, głównie cukrzycy, nowotworów i chorób układu krążenia.

Wśród ludności wiejskiej narasta zjawisko otyłości, wzrasta liczba zaburzeń lipidowych, nadciśnienia tętniczego, cukrzycy typu 2 oraz chorób tarczycy wśród kobiet. Wiedza na temat zachowań prozdrowotnych (zdrowego żywienia, aktywności fizycznej, niekorzystnego wpływu nałogów itp.) w środowisku wiejskim jest zdecydowanie mniejsza niż wśród mieszkańców miast. Wśród osób ubezpieczonych w KRUS odsetek osób niepełnosprawnych jest zdecydowanie wyższy niż wśród osób ubezpieczonych w ZUS. Osoby ubezpieczone w KRUS nie mają wykonywanych badań określających ich zdolność do wykonywanej pracy.

W latach 2015–2017 Instytut Medycyny Wsi prowadził ogólnopolskie badania przesiewowe rolników i ich rodzin ubezpieczonych w KRUS w ramach „Programu przesiewowych badań zdrowotnych dla mieszkańców terenów wiejskich" (finansowanego przez fundusz składkowy KRUS). Zbadano 9125 osób – rolników i ich rodzin – mieszkańców 8 województw: lubelskiego, lubuskiego, łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, opolskiego, podlaskiego, zachodniopomorskiego. 62% badanych stanowili aktywni rolnicy, 22,1% – emeryci, 9,5% – renciści, 6,4% – osoby pozostające na utrzymaniu ubezpieczonych w KRUS. U 72,7 % badanych stwierdzono występowanie chorób przewlekłych, o średnim czasie trwania ok.11 lat. Najczęściej występującymi chorobami były przewlekłe choroby układu kostno-stawowego w tym: choroba zwyrodnieniowa i/ lub dyskopatia kręgosłupa – 39,9% oraz choroba zwyrodnieniowa stawów kolanowych – 16,7%. Najczęściej zgłaszanymi dolegliwościami były także dolegliwości bólowe ze strony układu kostno-stawowego, głównie ze strony kręgosłupa i stawów kolanowych. Choroby układu kostno-stawowego były także najczęstszą przyczyną zwolnień lekarskich, rehabilitacji oraz przyjmowania leków przeciwbólowych.

Chciałbym też przytoczyć inne wyniki programu. Stwierdzono nieprawidłową masę ciała u 75,5% badanych, w tym u 36,4% – otyłość. Następnie – choroby układu sercowo -naczyniowego, u 31% – nadciśnienie tętnicze, depresja – 32,6%, w tym depresja ciężka u 3,2% (osoby cierpiące na depresję ciężką w każdej chwili mogą popełnić samobójstwo), borelioza – u 29,4%, w tym u ok. 10% podejrzenie aktywnej fazy choroby.

Do najczęstszych chorób zawodowych rolników należy zaliczyć boreliozę, odkleszczowe zapalenie opon mózgowych oraz choroby układu oddechowego.

W Polsce w 2020 r. stwierdzono ogółem 1850 przypadków choroby zawodowej, z czego najczęściej rejestrowano choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa – 505 przypadków (ok. 27,3% wszystkich zgłoszonych przypadków). Na pierwszym miejscu znalazła się borelioza – 411 przypadków, w dalszej kolejności – COVID-19 (38 przypadków), gruźlica (26 przypadków), kleszczowe zapalenie mózgu (13 przypadków) i wirusowe zapalenia wątroby (11 przypadków). Zatem nie ulega wątpliwości, że obecnie borelioza jest najczęściej rozpoznawaną i stwierdzaną chorobą zawodową w Polsce.

Z danych Instytutu Medycyny Pracy za lata 2018–2020 dotyczących liczby przypadków chorób zawodowych stwierdzanych rocznie wynika, że boreliozę jako chorobę zawodową stwierdzono w 400–575 przypadkach, a kleszczowe zapalenie mózgu – w 11–18 przypadkach. Borelioza i kleszczowe zapalenie mózgu są w większości stwierdzane wśród pracowników Sekcji A: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (wg Polskiej Klasyfikacji Działalności-PKD).

Według danych o zachorowaniach na choroby zakaźne, zakażeniach i zatruciach w Polsce prowadzonych przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego. Państwowy Zakład Higieny w Warszawie w 2022 r. zgłoszono ogółem – w całym kraju, a nie tylko w rolnictwie –

blisko 17,4 tys. przypadków boreliozy, w tym 361 przypadków neuroboreliozy i 445 przypadków kleszczowego zapalenia mózgu. Należy przypuszczać, że liczba przypadków boreliozy i neuroboreliozy będzie wzrastać, bowiem zmiany klimatyczne powodują zwiększenie liczby populacji kleszczy. One są aktywne przez cały rok. Zdecydowanie wzrasta odsetek kleszczy zakażonych bakteriami wywołującymi boreliozę. Na tych samych stanowiskach badanych co trzy lata, liczba zarażonych kleszczy wzrasta trzykrotnie. Duża część zakażeń w dalszym ciągu nie jest właściwie diagnozowana i leczona. Brak szybkiej diagnostyki i prawidłowego leczenia najprawdopodobniej będzie powodował częstsze występowanie przewlekłych postaci boreliozy, co będzie skutkowało koniecznością korzystania z leczenia rehabilitacyjnego. Wzrost poziomu wiedzy na temat boreliozy wśród rolników i członków ich rodzin spowoduje, że częściej będą występowali o uznanie jej za chorobę zawodową, co w konsekwencji spowoduje wzrost kosztów ponoszonych przez KRUS.

Przypomnę, że w przypadku boreliozy występują trzy stadia choroby: pierwsze stadium wczesne ograniczone (miejscowe) – objawy grypopodobne, rumień wędrujący, chłoniak limfocytowy skóry, drugie stadium wczesne rozsiane – zapalenie stawów, wczesna neuroborelioza (zapalenie układu nerwowego), zmiany w mięśniu sercowym, trzecie stadium późne – zapalenie stawów, przewlekłe zanikowe zapalenie skóry kończyn, neuroborelioza.

O strukturze wypadków przy pracy mówił pan dyrektor Surmacz. Zatem mogę pominąć ten wątek.

Jakie działania należy podjąć w celu ograniczenia liczby wypadków przy pracy i chorób zawodowych w rolnictwie? To upowszechnienie wiedzy na temat źródeł zachorowań i najczęstszych przyczyn wypadków, propagowanie dobrych praktyk bezpiecznej i higienicznej pracy w rolnictwie, ograniczenie narażenia na czynniki szkodliwe dla zdrowia związane z pracą oraz ze sposobem jej wykonywania, szkolenia. Adresaci tych działań to rolnicy i członkowie ich rodzin, uczniowie szkół rolniczych, a także inspektorzy KRUS, ARiMR, PIP.

Proponujemy odtworzenie cyklu corocznych seminariów naukowo-szkoleniowych poświęconych tematyce bhp w rolnictwie przeznaczonych dla inspektorów KRUS, PIP, ARiMR (organizowanych przez wiele lat przez Instytut Medycyny Wsi). Zespół roboczy (przedstawiciele KRUS, PIP, ARiMR, rolniczych związków zawodowych, przedstawiciele ministerstwa rolnictwa oraz IMW jako organizatora głównego) określałby corocznie temat konferencji, ze wskazaniem specjalistów których zapraszano by do wygłoszenia referatów tematycznych. Materiały pokonferencyjne opracowano by w formie drukowanej monografii lub w formie elektronicznej i udostępniono by uczestnikom konferencji, aby później propagowali tę wiedzę w terenie.

Niezbędne są działania informacyjno-edukacyjne, obejmujące rolników, mające na celu zwiększenie wiedzy i świadomości w sprawie zagrożeń biologicznych i chemicznych (m.in. choroby odkleszczowe, pylice, alergie, dermatozy), obciążenia fizycznego (choroby w obrębie narządu ruchu) oraz kształtowanie prawidłowych zachowań zdrowotnych.

Należy wykorzystać platformy internetowe poświęcone rolnictwu (np. portal warzywniczy, sad24.pl, gospodarz.pl) i udostępniać na nich – za zgodą właścicieli – materiały edukacyjne z zakresu bhp w rolnictwie. Dobrze byłoby nawiązać współpracę z tymi portalami. Można również uzgodnić, aby KRUS czy inne agencje rządowe na swoich stronach umieszczały linki do tych portali. W celu dotarcia do młodzieży należałoby również podjąć współpracę z mediami społecznościowymi.

Edukacja rolników poprzez realizację nowych i kontynuację istniejących programów finansowanych przez instytucje szczebla centralnego. Np. od 2016 r. Instytut Medycyny Wsi realizuje zadania Narodowego Programu Zdrowia pn. „Podejmowanie inicjatyw na rzecz profilaktyki chorób zawodowych i związanych z pracą, w tym ze służbą żołnie-

rzy zawodowych i funkcjonariuszy oraz wzmocnienie zdrowia pracujących – Cel Operacyjny nr 4: „Zdrowie środowiskowe i choroby zakaźne”.

Badania przesiewowe i/lub profilaktyczne monitorujące stan zdrowia rolników jak np. omówione wcześniej badania przesiewowe realizowane przez IMW finansowane przez fundusz składkowy KRUS. W latach 2020–2022 Instytut Medycyny Wsi realizował badania „Profilaktyka boreliozy z Lyme wśród mieszkańców województwa lubelskiego” – współfinansowanie z funduszy europejskich. W latach 2019–2020 IMW realizował badania w kierunku boreliozy i innych chorób odkleszczowych wśród rolników ubezpieczonych w KRUS – w ramach umowy z funduszem składkowym KRUS. W mojej ocenie, to bardzo ciekawy program. Docieraliśmy do rolników, do których nikomu wcześniej nie udało się dotrzeć. Organizowaliśmy badania za pośrednictwem placówek podstawowej opieki zdrowotnej. Zapewnialiśmy konsultację lekarzy zakaźników. Wykryliśmy mnóstwo przypadków boreliozy. Zastosowaliśmy właściwe leczenie. Pandemia koronawirusa spowodowała zaprzestanie realizacji programu.

Niezbędna jest aktualizacja charakterystyk poszczególnych stanowisk pracy w rolnictwie pod kątem występowania czynników szkodliwych dla zdrowia (określenie narażenia związanego z wykonywaniem danego rodzaju czynności). Traktujemy rolników jako grupę jednorodną, tymczasem okazuje się, że obecnie jest to grupa bardzo zróżnicowana. Funkcjonują gospodarstwa wielotowarowe, ale są także gospodarstwa specjalizujące się np. w hodowli bydła, trzody chlewnej czy innej działalności. Dlatego potrzebna byłaby ściślejsza charakterystyka tych gospodarstw i stanowisk pracy. Ponadto należy uwzględnić, że w każdym z tych gospodarstw występują inne zagrożenia. Na przykład nie każdy rolnik jest narażony na kleszcze. Nie zawsze tak jest. Może jest narażony w środowisku życia czy rekreacji, ale niekoniecznie w środowisku pracy. Zatem trzeba byłoby zastanowić się, czy należy traktować boreliozę jako możliwą chorobę zawodową w przypadku każdego rolnika. Czy borelioza może być traktowana jako choroba zawodowa w przypadku rolnika hodującego trzodę chlewną? Stąd wydaje się potrzebna lepsza charakterystyka stanowisk pracy w rolnictwie.

Trzeba zastanowić nad badaniami profilaktycznymi w kierunku boreliozy. To największy problem z punktu widzenia medycyny pracy. Ministerstwo Zdrowia i Narodowy Fundusz Zdrowia organizują różne badania profilaktyczne. Może warto zastanowić się nad programem badań profilaktycznych dla rolników w kierunku chorób odkleszczowych. Są podstawy prawne np. rozporządzenie ministra zdrowia dotyczące przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami. Sądzę, że celowe byłoby wykonywanie co kilka lat badań w kierunku boreliozy, aby ujawnić przypadki choroby w fazie aktywnej i zdążyć wdrożyć właściwe leczenie.

Wskazane byłoby nawiązanie współpracy z ośrodkami specjalizującymi się w diagnostyce i leczeniu chorób wywołanych przez czynniki biologiczne, gdzie rolnicy mogliby uzyskać pomoc w zakresie diagnostyki i leczenia.

Instytut Medycyny Wsi – oprócz uprawnień do orzecznictwa chorób zawodowych – posiada jednostki w ramach działalności medycznej i naukowej, dzięki którym możliwa jest współpraca w zakresie prewencji chorób zawodowych występujących w rolnictwie. To Medyczne Laboratorium Diagnostyczne Zakładu Biologicznych Szkodliwości Zdrowotnych i Parazytologii, Klinika Leczenia Chorób Zakaźnych, Klinika Rehabilitacji, Oddział Rehabilitacji Neurologicznej, Przychodnia Specjalistyczna i Chorób Zawodowych Wsi, w tym Poradnia Chorób Zakaźnych, Ośrodek Rehabilitacji, w tym: Poradnia Rehabilitacji i Ośrodek Rehabilitacji Dziennej. Ich działalność finansowana jest z NFZ. Jesteśmy gotowi do współpracy z Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w celu dalszej poprawy stanu zdrowia ludności wsi. Dziękuję bardzo.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Dziękuję panu dyrektorowi Instytutu Medycyny Wsi.

Otwieram dyskusję.

Kto z państwa chciałby zabrać głos?

Pani Renata Górna, proszę.

Członek Rady Ochrony Pracy Renata Górna:

Prezentacje były bardzo interesujące, różnorodne z merytorycznego punktu widzenia. Mam jedno pytanie – czy zakres działań kontrolnych, popularyzatorskich, prewencyjnych prowadzonych przez Państwową Inspekcję Pracy obejmuje szeroko rozumiane zakłady rolne? Mam na myśli spółki hodowlane, przedsiębiorstwa i zakłady rolne. Rozumiem, że zakres oddziaływania Inspekcji Pracy dotyczy rolnictwa indywidualnego, przedsiębiorców prowadzących zarejestrowaną działalność gospodarczą. Ale przedsiębiorstwa rolne zatrudniają pracowników.

Drugie pytanie – czy wskaźniki wypadkowości, o których była mowa, obejmują tylko rolnictwo indywidualne. Czy w sformułowaniu „wypadki w pracy rolniczej" chodzi tylko o gospodarstwa, czy również o zakłady rolne zatrudniające pracowników? Czy rozmawiamy o sektorze zakładów rolnych? Główny Urząd Statystyczny mówi o takiej kategorii.

Główny inspektor pracy Katarzyna Łażewska-Hrycko:

Nasza prezentacja obejmowała przede wszystkim dane wynikające głównie z tematu, czyli działań prewencyjno-promocyjnych w rolnictwie. Natomiast prowadzimy również działania kontrolne. Jak wspominałam we wcześniejszym wystąpieniu, obejmujemy nimi podmioty, które mają zarejestrowaną działalność gospodarczą bez względu na to w jakiej formule. Podmioty, o których mówiła pani Renata Górna, przekształcone z różnego rodzaju wcześniej funkcjonujących spółdzielni jak najbardziej mieszczą się w zakresie działań kontrolnych pod warunkiem, że zatrudniają pracowników. W naszej prezentacji skoncentrowaliśmy się na działaniach prewencyjno-promocyjnych i w związku z tym nie ujmowaliśmy działań kontrolnych w sektorze rolniczym.

Zastępca prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Marek Surmacz:

Naszymi badaniami i statystykami obejmujemy głównie ubezpieczonych, czyli bezpośrednio pracujących rolników i 50 tys. pomocników. W 2021 r. zgłoszono 6 wypadków na 50 tys. pracujących pomocników w gospodarstwach rolnych. 1 został potwierdzony. Podobnie w 2022 r. – 6 zgłoszonych, 3 potwierdzone.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Czy te odpowiedzi są satysfakcjonujące dla pani Renaty Górnej?

Członek Rady Ochrony Pracy Renata Górna:

Tak. Dziękuję bardzo.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Kontynuujemy dyskusję.

Pani prof. Danuta Koradecka, proszę.

Zastępca przewodniczącego Rady Ochrony Pracy prof. Danuta Koradecka:

Przestawione materiały stanowią swego rodzaju panoramę bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w rolnictwie z perspektywy trzech instytucji: naukowej, naukowo-badawczej i kontrolnej. To bardzo dobry przegląd.

W materiale Państwowej Inspekcji Pracy w wykresie 1 podana jest liczba uczestników szkoleń i prelekcji. Wśród odbiorców dominują dzieci i uczniowie – na 51 tys. słuchaczy, 41 tys. stanowiła młodzież. Podobnie w przypadku konkursów o tematyce bhp i popularyzacji wiedzy. W statystykach liczby wypadków przy pracy od wielu lat nie ujmuje się wypadków dzieci. W rolnictwie dzieci są chyba najbardziej narażone na wypadki. Te wypadki bywają bardzo dramatyczne. Czy możemy określić – nawet w przybliżony sposób – ilu wypadkom w rolnictwie uległy dzieci? Te część społeczności wiejskiej niejako zniknęła odkąd nie uwzględniamy jej w statystyce ogólnej.

Drugie pytanie dotyczy materiału KRUS. Pojawia się tam nowa jednostka – powierzchnia gospodarstw w hektarach fizycznych. Co to są hektary fizyczne?

W statystykach KRUS widać, że w 2021 r. doszło do większej liczby wypadków prawie o 1/5. W następnych latach też będzie ujawniała się ta tendencja. Wśród form działalności KRUS jest działalność prewencyjna, szkoleniowa. Natomiast do rozważenia jest możliwość uruchomienia – podobnie jak robi to Zakład Ubezpieczeń Społecznych – programu, w którym uczestniczyliby płatnicy składek, którzy mogliby odzyskiwać część

tych składek jako granty na poprawę warunków pracy w swoim gospodarstwie. Ten program sprawdził się w ZUS, zwłaszcza w przypadku małych i średnich firm, które dzięki niemu w istotny sposób poprawiają warunki pracy. Może tego typu granty poprawiłyby bezpieczeństwo rolników.

Kolejna kwestia dotyczy kryteriów Znaku Bezpieczeństwa KRUS. Skoro w dyrektywach unijnych ujęte są wymagania dla maszyn i urządzeń, których spełnienie jest warunkiem *sine qua non* wprowadzenia ich do obrotu, Znak Bezpieczeństwa KRUS wydaje się być dodatkowym elementem. Taki znak wcześniej funkcjonował jako Znak B w stosunku do maszyn, ale został zlikwidowany w momencie wprowadzenia dyrektyw. Czy nadawanie Znaku Bezpieczeństwa KRUS będzie w tej sytuacji kontynuowane?

Jeśli chodzi o Instytut Medycyny Wsi, to chciałabym zapytać o dane dotyczące COVID-19 na obszarach wiejskich. Czy rozpoznania tej choroby były rejestrowane? Czy stanowiły znaczącą część zachorowań?

Główny inspektor pracy Katarzyna Łażewska-Hrycko:

Państwowa Inspekcja Pracy w żaden sposób nie jest uprawniona do rejestrowania zdarzeń wypadkowych dzieci. Organizujemy kampanie adresowane do dzieci i młodzieży. Bowiem wychodzimy z założenia, że kształtowanie właściwych postaw od najmłodszego pokolenia daje gwarancję, że kiedy ci młodzi ludzie staną się później samodzielnymi przedsiębiorcami, jeżeli zdecydowaliby się na pozostanie na tym rynku, to będą w stanie znacznie lepiej dbać o bezpieczeństwo – swoje i najbliższych.

Zaangażowanie dzieci i młodzieży w różnego rodzaju przedsięwzięcia i konkursy jest łatwiejsze ze względu na różne kanały komunikacji. Dużo trudniej jest dotrzeć do rolników indywidualnych. Stąd podejmowane przez nas wizytacje gospodarstw, ale – zastrzegam – ich właściciele muszą wyrazić zgodę na przeprowadzenie wizytacji. Nie możemy wkraczać go gospodarstw rolników indywidualnych bez ich zgody.

Zastępca prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Marek Surmacz:

Powierzchnia w hektarach fizycznych – to rzeczywista powierzchnia, na jakiej operuje gospodarstwo rolne. Drugim wskaźnikiem jest hektar przeliczeniowy w zależności od klasy gruntu.

Druga wątpliwość dotyczyła Znaku Bezpieczeństwa KRUS. Podchodzimy do tego w sposób bezpośredni. Mamy wewnętrzną komisję. Zgłaszają się do nas producenci maszyn, którzy poddają się ocenie. Te maszyny są badane. Potem przeprowadzamy analizy wypadkowości – czy dana maszyna, sprzęt ma jakikolwiek związek z powstawaniem wypadków. Najczęściej maszyny są modyfikowane przez producentów. Zależy im na otrzymaniu tego znaku.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Dostrzegam pewną analogię w tym, co mówiła pani minister, czyli trudnością z dotarciem czy możliwościami kontroli całych obszarów, w których świadczona jest praca w rolnictwie z kwestiami dotyczącymi pracy pozakodeksowej. W tym przypadku również całe obszary niejako wymykają się spod kontroli. Trzeba uczynić wszystko, aby zapewnić równość w zagwarantowaniu bezpieczeństwa funkcjonującym tam podmiotom. To nasz konstytucyjny obowiązek.

Czy ktoś z państwa chciałby jeszcze zabrać głos?

Pan prof. Lech Panasiuk, proszę.

Dyrektor Instytutu Medycyny Wsi prof. Lech Panasiuk:

Pani prof. Koradecka pytała, czy instytut dysponuje statystykami dotyczącymi COVID-19 na obszarach wiejskich, porównaniami do terenów miejskich. Nie dysponujemy takimi statystykami. Wydaje się, że są one łatwe do zdobycia. Ministerstwo Zdrowia prowadziło rejestrację wszystkich przypadków. Mogę jedynie powiedzieć, że obecnie mierzymy się z następstwami COVID-19, związanymi nie tyle z samą pandemią, co z utrudnionym dostępem do placówek służby zdrowia. Liczba rozpoznawanych nowotworów w stadium uniemożliwiającym jakiekolwiek leczenie jest porażająca.

Instytut Medycyny Wsi specjalizuje się także w leczeniu cukrzycy, w tym jej największych powikłań, w tym stopy cukrzycowej. Liczba stóp, które musimy kierować do amputacji jest porażająca. To następstwo 2,5 roku utrudnionego dostępu do służby zdrowia.

Przewodniczący Rady Ochrony Pracy Janusz Śniadek:

Czy ktoś z państwa chciałby jeszcze zabrać głos? Nie widzę zgłoszeń.

Lista mówców została wyczerpana.

Projekt stanowiska w omawianej sprawie przygotuje Zespół ds. Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy.

Przechodzimy do spraw bieżących.

Przypominam, że posiedzenie Zespołu ds. Skarg odbędzie się jutro. Początek godz. 8.30.

Kolejne posiedzenia Rady w lutym i marcu odbędą się w trybie zdalnym – 6 lutego i 6 marca. 27 kwietnia br. w Sali Kolumnowej odbędzie się uroczyste posiedzenie o okazji Międzynarodowego Dnia Pamięci Ofiar Wypadków przy Pracy i Chorób Zawodowych. 15, 16,17 maja – posiedzenie wyjazdowe. Kolejne posiedzenie – 13 czerwca.

Czy ktoś z państwa chciałby zabrać głos w sprawach bieżących? Nie widzę zgłoszeń.

Wyczerpaliśmy porządek dzienny. Zamykam posiedzenie Rady Ochrony Pracy.